

DREPTUL LA O INSTANȚĂ DE JUDECATĂ INDEPENDENTĂ – GARANȚIE A UNUI PROCES ECHITABIL

Igor BĂCU,

doctorand în cadrul Școlii Doctorale în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului instituțiilor de învățământ ASEM și USPEE

Deoarece justiția se desfășoară prin intermediul sistemului judecătoresc, alcătuit din judecători, aceasta înseamnă că puterea judecătorească este exercitată numai de instanța judecătorească în persoana judecătorului, singurul purtător al acestei puteri. Însă putem vorbi de o putere și nu o oarecare autoritate, doar atunci când independența magistraților este garantată, iar exercitarea puterii judecătorești este suverană.

Cuvinte-cheie: independența sistemului judiciar, garanțiile independenței, recrutarea judecătorilor, aparența de independență, interzicerea presiunilor externe

Since justice is carried out through the judiciary, composed of judges, this means that the judicial power is exercised only by the court in the person of the judge, the sole bearer of that power. But we can speak of a power and not just authority, unless organically the independence of the members of the judiciary is guaranteed and the exercise of the power to judge is sovereign.

Keywords: independence of the judiciary, guarantees of independence, recruitment of judges, appearance of independence, prohibition of external pressure.

Introducere. Una dintre preocupările statelor democratice pentru a realiza o protecție concretă drepturilor persoanei a fost aceea a organizării unui sistem judiciar care să asigure înfăptuirea unei justiții credibile, imparțiale și independente.

Imperativul unei justiții independente, după cum s-a remarcat în literatura de specialitate, [9, p.7] are rolul de a pune la adăpost autoritatea judecătorească de amestecul unor factori exteriori, de diferite influențe, presiuni sau alte ingerințe în pronunțarea unei hotărâri judecătorești. În plan teoretic, problema care se poate examina privește sinonimia independenței judecătorilor și a independenței justiției. Aparent, așa cum remarca prof. I. Deleanu, cele două concepte par a fi identice, deoarece justiția este înfăptuită de judecători [7, p.366]. În realitate, este o mare diferență între independența judecătorilor și independența justiției. Acest fapt se datorează raportării judecătorilor la o dublă realitate a justiției: cea privită în sens material, care vizează organizarea judecătorească, și cea privită în sens funcțional, care se referă la opera de justiție realizată de judecător.

Sub primul aspect, judecăto-

rul nu este independent, deoarece întreaga sa activitate este supusă unui set de reguli administrative referitoare la salarizare, program de activitate, zile și ore libere, posibile sancțiuni etc., care intervin din exterior, respectiv din partea Ministerului Justiției și a Consiliului Superior al Magistraturii. Aceste constrângeri în activitatea judecătorului pot părea, la prima vedere, impedimente în desfășurarea normală a activității de judecată. În realitate, aceste exigențe nu au nimic de a face cu independența justiției, respectiv cu dreptul judecătorului de a soluționa în mod independent cauzele pe care le judecă, ci constituie garanții ale desfășurării procesului în condiții de legalitate. Sancțiunile ce pot interveni, pe acest fond organizatoric, nu țin de independența judecătorului.

În ceea ce privește cel de-al doilea aspect, acela al independenței judecătorului în opera de înfăptuire a justiției, este necesar să precizăm că orice imixtiune, indiferent care ar fi sursa acesteia, este inadmisibilă. După cum remarcă, somitățile constituționalismului românesc (I. Muraru și S. E. Tănăsescu), „independența judecătorului exprimă posibilitatea de protecție a guvernaților, fiind în fond o garanție

în fața abuzurilor autorităților. Desigur, independența judecătorului este substanțial tributară caracterului, moravurilor și tradițiilor specifice fiecărei țări, ea nu poate fi garantată absolut prin lege.” [23, p.281]

Materiale și metode aplicate. În prezentul studiu au fost consultate lucrări din doctrina națională și internațională, precum și legislația aferentă. Pentru atingerea scopului, s-a recurs la următoarele metode de cercetare: metoda analizei logice, a analizei sistemice, metode prospective, metoda clasificării, precum și metoda analizei comparative, necesară pentru efectuarea studiului comparat dintre pozițiile diferiților specialiști din domeniu, dar și între diferite acte normative naționale și străine, convenții internaționale.

Rezultate obținute și discuții. Despre valoarea și importanța acestui principiu, al independenței judecătorului, ne vorbește însăși Legea Fundamentală a RM, care proclamă în art. 116 alin. 1 că judecătorii sunt independenți, imparțiali și inamovibili. [5] Chintesenta acestei dispoziții constituționale a fost preluată și de alte acte normative. Astfel, Legea privind organizarea judecătorească [21] în articolul 1, stipulează următoarele: „Puterea judecătorească este independentă,

separată de puterea legislativă și puterea executivă, are atribuții proprii, exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile și dispozițiile prevăzute de Constituție și de ale legii.”

În același sens, și în literatura de specialitate s-a reținut [2, p.27] că, independența judecătorului necesită a fi analizată sub aspectul raportului dintre puterea judecătorească și puterea legislativă, dar și a raportului dintre puterea judecătorească și puterea executivă.

După cum remarca prof. francez J. F. Renucci, în una dintre lucrările sale consacrate drepturilor omului [24, p.430] „exigența de independență a tribunalului este înțeleasă în mod tradițional în raport cu puterea politică, și anume cu cea legislativă, dar mai ales cu cea executivă unde, *a priori*, riscul este mai mare.”

Caracteristic puterii judecătorești este că ea nu se pronunță pe cale de reglementare. Judecătorul realizează o aplicare concretă a legii în scopul soluționării unui litigiu determinat, Legiuitorul acționează de o manieră diferită, edictând norme cu caracter general și abstract care nu sunt menite să reglementeze cazuri particulare, ci raporturi și situații nedeterminate.

Echilibrul dintre cele două puteri se poate sintetiza în aceea că puterea judecătorească nu poate interveni în mod direct asupra puterii legislative, iar aceasta din urmă nu poate interveni în activitatea de judecată.

În lumina celor arătate, este evident că Parlamentul, în calitate de titular al dreptului de legiferare delegată, nu poate, prin acte de putere, să se substituie puterii judecătorești, respectiv să soluționeze, prin decizii proprii, litigiile ce țin de competența instanțelor judecătorești. Legiuitorul nu poate modifica sau stinge efectele unei hotărâri judecătorești irevocabile. În același respect al justiției, legile nu pot avea caracter retroactiv și nu pot modifica sau stinge raporturile juridice născute înainte de intrarea în vigoare a legii. Este semnificativ în acest context, art.76 din Constituția RM care stabilește că, „Legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în

vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia.” [5] Acest articol constituțional trebuie coroborat cu dispozițiile art.22 din Legea fundamentală, care stabilește că, „nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nicio pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.” [5]

Din conținutul acestor prevederi constituționale rezultă că neretroactivitatea legii a devenit un principiu constituțional, iar legiuitorului îi este interzisă adoptarea unor legi retroactive exprese sau tacite, inclusiv a unor legi de interpretare cu caracter retroactiv, după cum subliniază doctrina [9, p.9].

Totodată, trebuie să menționăm că, este posibil ca, în proces de înfăptuire a justiției, judecătorul să devină el însuși legiuitor, în sensul că prin interpretarea textelor de lege pe care le aplică să dea o altă semnificație voinței exprimate de legiuitor, uneori contrară politicii legislative a statului. În acest sens, sunt necesare câteva precizări pentru a marca mai bine limitele puterii judecătorești în raport cu puterea legislativă, încălcarea acestor limite reprezentând un exces de putere din partea judecătorului:

a) Judecătorul nu poate să refuze aplicarea legii pe motivul că aceasta ar fi imperfectă. Art.5 al.2 din Codul de procedură civilă a RM prevede că: „Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.” [4] Din aceste prevederi rezultă că, judecătorul este obligat să soluționeze cauza dedusă judecării potrivit legilor aplicabile, iar „în cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului)” (art.12 al.3). [4] Astfel, dacă

cauza nu poate fi soluționată în temeiul legii, judecătorului îi este permisă raportarea la alte criterii, totul pentru a particulariza elementele cauzei pe care o soluționează.

b) De cele mai multe ori judecătorul este obligat să interpreteze textul de lege și să îl adapteze la ipoteze pe care legiuitorul nu și le-a imaginat, dar care au apărut în cauza sa. Totodată, judecătorul nu încalcă principiul separației puterilor în stat interpretând legea atunci când ea este obscură sau ambiguă, deoarece face acest lucru tocmai pentru a determina voința reală a legiuitorului. Este adevărat că judecătorul nu creează legea, ci numai o aplică la un caz concret, dar nu este vorba de o aplicare automată. Judecătorul poate interpreta legea realizând un echilibru între litera și spiritul acesteia.

c) În activitatea de înfăptuire a justiției, judecătorul nu este ținut de soluțiile precedente adoptate de instanțele judecătorești în alte spețe similare, soluția sa urmând a se raporta numai la textele legale aplicabile cauzei. În dreptul nostru, bazat pe tradiția romano-germanică precedentul judiciar nu reprezintă izvor de drept, motiv pentru care autoritatea ce emană dintr-o jurisprudență creată în legătură cu o anumită situație juridică nu poate sta la baza motivării unei hotărâri judecătorești. Mai mult decât atât, Curtea Supremă de Justiție, ca unică instanță judecătorească supremă în stat, își exprimă opinia asupra anumitor probleme de drept, prin emiterea unor hotărâri explicative sau recomandări, contribuind astfel la unificarea practicii judiciare. Însă, opiniile exprimate de instanța supremă nu sunt obligatorii, acestea având rolul doar să asigure interpretarea unitară a legii, de obicei, în acele cazuri în care instanțele pronunță soluții diferite pe cauze similare.

Trebuie să menționăm că relativ recent Curtea Constituțională a RM a emis o hotărâre, care vine să confirme cele afirmate mai sus. Astfel, în cadrul hotărârii se menționează că, „independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nicio ingerință, inclusiv din partea instanței ierarhic superioare.

Un sistem în care este acordată Curții Supreme posibilitatea de a adresa instanțelor de rang inferior „recomandări/explicații” în probleme de aplicare a legislației nu este de natură să favorizeze apariția unei puteri judecătorești cu adevărat independente. Mai mult, aceasta implică riscul ca judecătorii să se comporte ca funcționarii publici, care primesc ordine de la superiorii lor. Adoptarea de către instanța supremă sau alte instanțe superioare a unor ghiduri de practică obligatorii pentru jurisdicțiile inferioare, situația întâlnită în câteva țări post-sovietice, ridică probleme în această privință, fapt reținut și de Comisia de la Veneția în rapoartele sale. Astfel, asemenea „recomandări/explicații” în mod individual nu pot sta la baza unei hotărâri judecătorești, care urmează a fi întemeiată exclusiv pe prevederile legale. Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor.” [11]

d) Judecătorul are dreptul să verifice în mod direct dacă legislația RM este în concordanță cu tratatele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului la care țara noastră este parte, în caz contrar urmând a prevala acestea din urmă, constatare care rezultă fără echivoc din art.4 al.2 al Constituției RM.

e) Judecătorul nu poate să se pronunțe în legătură cu constituționalitatea unui text de lege. Aceasta revine în competența Curții Constituționale, în rezultatul invocării excepției de neconstituționalitate. După cum remarcă judecătorul Curții Constituționale, V. Zaporojan, în una din lucrările sale, „excepția de neconstituționalitate, reprezintă o acțiune procesuală de apărare, prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței unor dispoziții legale, aplicabile sau deja aplicate în cauza dedusă judecării, cu dispozițiile Constituției. Pentru Republica Moldova, excepția de neconstituționalitate reprezintă o cale de acces indirect al persoanei, prin intermediul instanțelor de drept comun la justiția constituțională, pentru sesizarea

actelor normative prin care se încalcă drepturile sale.” [27, p.412]

Formularea excepției de neconstituționalitate obligă instanța, în fața căreia aceasta este ridicată să verifice strict îndeplinirea condițiilor de admisibilitate prevăzute de lege și, în cazul în care constată îndeplinirea acestora, să sesizeze, în virtutea dispozițiilor art.12¹ CPC, Curtea Constituțională. Totodată, în literatura de specialitate s-a menționat că, [3, p.13] în cadrul competenței sale, Curtea Constituțională nu poate da o altă formulare textelor de lege pe care, printr-un control de constituționalitate, le-ar socoti nesatisfăcător redactate. În raport cu alte autorități jurisdicționale, Curtea Constituțională nu se poate substitui instanțelor în ceea ce privește calificarea unei situații de fapt. Curtea Constituțională nu are dreptul să-și asume, prin deciziile pe care le pronunță, rolul de legiuitor pozitiv, subrogându-se astfel funcției legiuitoare a Parlamentului, care, potrivit art. 60 alin. 1 din Constituția RM, este unica autoritate legislativă a statului.

Cât privește interacțiunea dintre autoritatea judecătorească și executiv, sub acest aspect, nici puterea executivă și nici administrația publică nu se pot substitui justiției, după cum nici justiția nu poate lua locul acestora în exercitarea atribuțiilor conferite de lege. Aceasta nu exclude, în niciun caz, posibilitatea judecătorului, garantată de art.53 și 114 din Constituție, de a anula actele administrative ilegale emise de autoritățile publice și de a dispune repararea pagubelor produse prin astfel de acte ori prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri.

Totodată, pentru a determina dacă o instanță poate fi considerată independentă, în special, în ceea ce privește executivul, în jurisprudența CtEDO s-au reținut [24, p.433-434] următoarele criterii de apreciere:

- modul de desemnare și durata mandatului judecătorilor,
- existența garanțiilor împotriva presiunilor exterioare,
- faptul dacă există sau nu aparența de independență.

În prezența diferitelor sisteme de desemnare a judecătorilor, ideea fundamentală care-și face tot mai

mult loc în mentalitatea modernă este că, față de reglementările juridice foarte numeroase în vigoare, care guvernează relații economice, sociale și politice deosebit de complexe, este necesar ca judecătorii să posede o serioasă pregătire de specialitate și o temeinică experiență. Recrutarea și promovarea lor în spiritul acestui imperativ, după cum menționează prof. T. Drăganu, nu sunt însă imposibile decât dacă ele au loc pe bază de concurs, desfășurat în fața unei comisii formate din personalități de înalt prestigiu profesional, în majoritatea lor aparținând însuși corpului judecătorec, căci numai așa triumful meritului personal poate fi asigurat, iar influențele politicianiste eliminate [8, p.343].

În Republica Moldova, competențele în privința recrutării judecătorilor sunt îndeplinite de către Consiliul Superior al Magistraturii, organism ce poate fi considerat ca aparținând corpului magistraților. Numirea în funcție a judecătorilor este realizată de Președintele RM, dar numai la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii (art.11 al.1 din Legea cu privire la statutul judecătorului) [20]. Sistemul adoptat acordă întâietate Consiliului Superior al Magistraturii, care este competent în ce privește impunerea criteriilor de pregătire profesională avute în vedere la selectarea judecătorilor, actul de numire fiind condiționat de propunerea formulată de Consiliul Superior al Magistraturii.

Prin acest sistem, se acordă prioritate organului profesional, și în cazul unui conflict cu reprezentantul puterii executive, în privința numirii în funcție a unui anumit candidat. Astfel, Președintele RM poate refuza o singură dată numirea judecătorilor propuși de către Consiliul Superior al Magistraturii. Refuzul trebuie să fie motivat. În această situație, dacă Consiliul Superior al Magistraturii susține propunerea inițială, trebuie să motiveze opțiunea sa, iar șeful executivului este obligat să procedeze la numire, actul său devenind unul formal (art.11 al.3-5 din Legea cu privire la statutul judecătorului) [20].

Desigur, un asemenea sistem nu este lipsit de carențe, fapt care s-a

demonstrat cu prisosință în perioada președinției D-lui N. Timofti, când domnia sa a respins unele candidaturi a căror moralitate dubioasă a stârnit un val de critici în societate. Cert însă, rămâne faptul că președintele țării nu ar trebui nici într-un caz să decidă ce judecător să rămână în funcție și ce judecător să fie concediat, altfel vom asista la un șir de abuzuri, care au periclitat justiția moldovenească și în trecut, când cei care nu conveneau sistemului politic și nu-i executau ordinele erau demiși, iar cei docili guvernanților erau promovați.

În cazul în care există disfuncții la nivelul CSM în ceea ce privește evaluarea judecătorilor, atunci probabil ar trebui fortificat mecanismul de evaluare al judecătorilor. Dacă CSM consideră că acești judecători sunt buni în urma unui proces sigur de evaluare, atunci președintele țării nu are decât fie să accepte propunerea CSM, fie să vină cu obiecții publice în acest sens. Acest lucru ar putea contrabalansa poziția CSM prima dată, iar în cazul în care totuși a doua oară CSM acceptă aceeași poziție, atunci efectul va fi scăderea încrederii în corpul de judecători și acest risc trebuie să și-l asume CSM.

Cât privește durata mandatului, în literatura de specialitate s-a menționat [24, p.434] că, această expresie este una înșelătoare, întrucât ar putea lăsa să se înțeleagă că aspectul temporal este determinant, ceea ce nu este cazul. În fapt, ceea ce contează sunt garanțiile oferite judecătorului pe durata mandatului său, în special, inamovibilitatea.

Prin inamovibilitate se înțelege dreptul pe care îl au persoanele ce dețin funcția de judecător de a fi protejate față de orice măsură arbitrară referitoare la: detașarea (în scopul îndeplinirii unei funcții în cadrul secretariatului Consiliului Superior al Magistraturii sau al Institutului Național al Justiției), suspendarea, demisia, eliberarea din funcție sau chiar promovarea și transferarea acestuia.

Inamovibilitatea nu trebuie privită ca o favoare pentru judecători, ci mai degrabă ca o garanție pentru justițiabili. De aceea, inamovibilitatea

trebuie să se aplice și cu privire la modul de desemnare a judecătorilor în colegiile instanțelor și cu privire la repartizarea dosarelor și posibilitatea de schimbare a judecătorului.

Cât privește existența garanțiilor împotriva presiunilor exterioare, este evident că o instanță de judecată nu mai este independentă în cazul în care solicită opinia unei autorități externe cu privire la interpretarea unui text și ulterior trebuie să se conformeze acesteia. Astfel, în cauza Chevrol contra Franței, [19] reclamanta Yamina Chevrol, cetățean francez, introduce o acțiune în contencios administrativ, în cadrul căreia Consiliul de Stat solicită, ca o chestiune prejudicială, Ministerului Afacerilor Externe să se pronunțe asupra existenței reciprocității în aplicarea unui tratat internațional, instanța administrativă considerându-se legată de soluția primită. În hotărârea sa Curtea a precizat că exercitarea întregii jurisdicții de către un tribunal presupune ca acesta să nu renunțe la niciuna dintre componentele funcției de judecător, apreciind că reclamanta nu poate fi considerată a fi avut acces la un tribunal care are sau căreia să îi fi fost recunoscută o competență suficientă pentru a se pronunța asupra tuturor problemelor de fapt și de drept pertinente pentru a tranșa litigiul.

Interzicerea presiunilor exterioare este consacrată și în Standardele Minime de Independență Judiciară [25], care prevăd că miniștrii nu vor exercita niciun fel de presiuni asupra judecătorilor nici vădit, nici în secret și nu vor face declarații care afectează negativ independența judecătorilor, priviți individual sau a puterii judecătorești, ca întreg (pct. 16). Intervențiile autorităților guvernamentale, a șefului Statului într-o procedură în curs, oricare ar fi motivele invocate pentru a le justifica, pot să fie incompatibile cu independența tribunalelor, prin conținutul și modalitatea în care ele sunt exercitate. Oricare ar fi impactul real al unor asemenea intervenții asupra derulării procedurii, în mintea justițiabililor pot trezi suspiciuni obiective privind independența justiției. Acestea relevă „o lipsă de respect

față de puterea judiciară” (CEDO, Hotărârea Sovtransavto Holding vs. Ucraina din 25 iulie 2002) [18].

Trebuie să menționăm că presiunile exterioare pot fi exercitate ale statului, ci și de diferite grupuri de interese, care utilizează în calitate de instrument de presiune mijloacele mass-media. În literatura de specialitate, [26, p.17] s-a arătat în acest sens că, atât în cadrul audiovizualului, cât și în presa scrisă se abuzează de libertatea de exprimare consacrată constituțional, precum și de dreptul de a participa la dezbaterea publică din sălile de judecată. Deseori, televiziunea filmează persoane în stare de arest preventiv, indicându-li-se numele și prenumele, date din cazier, informații legate de profesie și date personale, familiare și din conținutul relatării și montajul filmului se extrage concluzia că persoana a comis fapta și va fi cu siguranță condamnată. Nu de puține ori s-au făcut arestări în fața camerelor de luat vederi inducându-se publicului telespectator ideea că persoana reținută este răufăcător (se atașează de multe ori alte epitete grăitoare pentru a reliefa că persoana a comis cu certitudine fapta ilicită) și cu siguranță va fi condamnată, mai ales prin indicarea limitelor de pedeapsă cu închisoarea.

Prezentarea acestora în cursul urmăririi penale a creat pentru judecători o presiune atunci când aceștia au fost sesizați, de pildă, cu luarea măsurii prelungirii arestului preventiv, sau trimiși în judecată și din probele administrate nu a reieșit vinovăția suspectului ori a rezultat o altă stare de fapt ce a condus la aplicarea unei pedepse mai blânde.

Pentru a relata cu acuratețe asemenea stări și împrejurări este recomandabil și obligatoriu din punct de vedere al eticii și deontologiei profesiei de ziarist să se apeleze la autoritățile judiciare, care prin biroul de informare și relații publice să prezinte un punct de vedere oficial în măsura în care informațiile solicitate nu sunt exceptate de la accesul liber al cetățenilor.

Un alt criteriu de apreciere a independenței este cel al aparenței. Din jurisprudența Curții de la

Strasbourg (CEDO Campbell și Fell vs. UK), rezultă că este necesar nu numai ca justiția să se realizeze în fapt, ci să existe și toate aparențele din care să reiasă îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru ca judecata să se desfășoare în mod echitabil. [15] Aparența de independență semnifică în acest sens încrederea pe care tribunalele trebuie să o inspire populației într-o societate democratică. Această cerință este consacrată pe plan internațional prin adagiul preluat din sistemul anglosaxon potrivit căruia: „*justice must not only be done, it must be seen to be done*” (justiția nu trebuie numai să fie îndeplinită, trebuie să fie văzută ca fiind îndeplinită) [10].

În aprecierea bănuielilor cu privire la posibila lipsă de aparență a independenței, se are în vedere punctul de vedere al celui vizat, însă susținerile sale trebuie să fie justificate din punct de vedere obiectiv. Astfel, s-a decis că, din moment ce într-un tribunal se află o persoană care este subordonată ca funcție și sarcini față de una din părți, justițiabilii pot să se îndoiască în mod legitim de independența acelei persoane [1, p. 197] - se consacră astfel necesitatea independenței nu doar față de executiv și legislativ, ci și față de părți (CEDO, Chevrol vs. Franța 13.02.2003 par 77). [19]

În raportul de independență față de părți, este cert faptul că o instanță nu poate fi considerată independentă atunci când una dintre părți este și judecător, așa cum se întâmplă de multe ori în situația procedurilor administrativ-jurisdicționale. Concluzia rămâne valabilă și atunci când o parte are un rol determinant în cadrul procedurii. Spre exemplu, Curtea europeană a infirmat din punct de vedere al conformității cu Convenția, procedura din fața curții marțiale britanice. În cadrul acesteia, judecătorii erau numiți de un ofițer care exercita și funcția de acuzator. Mai mult, același ofițer putea dizolva instanța, iar executarea deciziei judecătorilor era suspendată aprobării acestuia. În aceste condiții, Curtea a constatat de mai multe ori încălcarea dreptului de a fi judecat de un tribunal independent și imparțial. [14] În mod identic, nu este un

tribunal independent, un colegiu al medicilor din care face parte un medic ce este subordonat administrativ medicului care a formulat sesizarea în fața colegiului. [6, p.82]

Pentru a fi luate însă în considerare, aparențele trebuie să fie de natură a crea temeri privitoare la lipsa de independență sau imparțialitate, care să fie justificate în mod obiectiv. Și percepția acuzatului sub acest aspect trebuie luată în considerare, fără însă ca ea să joace un rol decisiv.

Din aceste motive, Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Altay c. Turcia [17] a statuat că acuzatul a avut motive obiective să se îndoiască de independența și imparțialitatea instanței judecătorești care l-a judecat, datorită prezenței în compunerea ei a unui judecător militar. În cauză, chiar dacă se constată existența unor garanții constituționale și legale privind independența și imparțialitatea judecătorilor militari, alte elemente ale statutului lor sunt de natură să le pună în discuție (cum ar fi faptul că este vorba de militari continuând să aparțină armatei, care, la rândul ei, depinde de puterea executivă, precum și faptul că ei rămân supuși disciplinei militare, iar desemnarea și numirea lor necesită în mare măsură intervenția administrației și a armatei). Faptul că acuzatul, un civil, a fost judecat penal de o instanță în compunerea căreia intră chiar și un singur judecător militar, alături de 2 judecători civili, este de natură să îl facă pe acuzat, în mod legitim, să se teamă că instanța s-ar putea lăsa condusă de considerente străine naturii cauzei sale. Altfel spus, temerile reclamantului cu privire la lipsa de independență și de imparțialitate a jurisdicției pot fi considerate ca fiind justificate în mod obiectiv.

În afara acelor criterii pe care le-am analizat mai sus este indispensabil să amintim în acest context și despre componenta financiară, care are și ea un rol deosebit în asigurarea independenței justiției, de aceea credem că sistemul judecătoresc și, în special Consiliul Superior al Magistraturii, trebuie să militeze cu mai multă determinare pentru alocarea unui procent rezonabil din PIB pen-

tru justiție și pentru descentralizarea deciziilor bugetare.

Independența justiției presupune asigurarea resurselor materiale necesare bunei funcționări a justiției ca serviciu public, precum și asigurarea independenței individuale a magistraților și sub aspect financiar, prin salarizarea acestora pe baza unor criterii obiective, stabilite prin lege, spre a se afla la adăpost de puterea discreționară a executivului și la un nivel al indemnizației care să ia în considerare importanța socială a funcției exercitate, riscurile inerente acesteia și regimul incompatibilităților și interdicțiilor la care sunt supuși magistrații.

De asemenea, CSM trebuie să susțină creșterea bugetului instanțelor, pentru a acoperi nu doar majorarea necesară a numărului de judecători, ci și creșterea fondurilor alocate pentru pregătirea profesională a magistraților și pentru investiții, care trebuie să țină pasul cu necesitatea măririi numărului de judecători și personal auxiliar.

Concluzii

- Esența principiului independenței justiției este libertatea deplină a judecătorului de a judeca și soluționa cauzele deduse instanței; nimeni din afară – nici guvernul, nici grupurile de presiune, niciun individ sau chiar niciun alt judecător – nu ar trebui să se implice, sau să încerce să deturneze calea justiției, în situația în care un judecător conduce o cauză și ia o decizie.

- Sunt trei condiții minime pentru independența puterii judecătorești: a) siguranța funcției: de exemplu, mandatul judecătorului, indiferent că este pe viață, sau până la vârsta pensionării, sau pe durată determinată, trebuie să fie protejat față de amestecul arbitrar sau discreționar al executivului sau a altei autorități competente în procedura de numire; b) independența instituțională, care presupune nu doar interdicția imixtiunilor din partea legislativului sau executivului, dar și independența în ceea ce privește chestiunile administrative legate direct de exercitarea funcției judecătorești; c) siguranța financiară, prin asigurarea unui nivel de trai decent membrilor corpului judecă-

toresc și un buget rezonabil pentru funcționarea eficientă a instanțelor de judecată.

- Este esențial pentru independența puterii judecătorești și pentru păstrarea încrederii populației în sistemul de justiție ca nici executivul, nici legislativul și nici judecătorul să nu dea impresia că deciziile judecătorești ar putea fi influențate.

- Este indispensabilă găsirea unui just echilibru între nevoia de a responsabiliza mai mult magistrații prin diverse instrumente legale și obiectivul păstrării independenței acestora. În acest sens, este esențială crearea unui cadru unitar de interpretare a elementelor constitutive ale fiecărei abateri în parte, astfel încât procedurile disciplinare să nu fie utilizate ca mijloace de constrângere sau de influențare indusă a instanțelor și să nu se aducă atingere unor principii fundamentale ale înfăptuirii justiției: independența puterii judecătorești, securitatea raporturilor juridice și dreptul la un proces echitabil.

Referințe bibliografice

- Berger V. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Ediția a 5-a. București: I.R.D.O., 2005. 829 p.
- Briciu T. C. Instituții judiciare. Principiile de organizare a justiției. Magistratura. Avocatura. București: C.H. Beck, 2012. 427 p.
- Chelaru I., Ionescu C. Aspecte generale ale competenței actuale a Curții Constituționale. În: Revista Universul Juridic, 2015, nr. 7, p. 9-16.
- Codul de procedură civilă al Republicii Moldova: nr.225-XV din 30.05.2003. Monitorul Oficial al R.M., 2003, nr.111.
- Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. Monitorul Oficial al R.M. nr.1 din august 1994.
- Danileț C. Independența justiției în statul de drept (I): Standardele de independență structurală. În: Revista THEMIS a Institutului Național al Magistraturii, 2010, nr.1, p.75-86.
- Deleanu I. Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și dreptul comparat. București: C.H. Beck, 2006. 936 p.
- Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Vol.I. București: Lumina Lex, 1998. 416 p.
- Enache M. Statutul constituțional și legal al autorității judecătorești. În: Revista de Drept Public, nr. 2 din 2011, anul XVII (37). București: C.H. Beck, 2011. P.1-20
- Formularea completă a acestui adagiu este „Justice should not only be done, but should manifestly and undoubtedly be seen to be done” și îi aparține lui Lord Hewart, Lord Chief Justice în perioada 1922-1940, în cauza The King vs Sussex Justices, ex parte McCarthy, din 9.11.1923.
- Hotărârea Curții Constituționale din 22 iulie 2016, privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5) 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi ale articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (Sesizarea 37g/2016). [on line] Disponibil: www.constcourt.md
- Hotărârea CtEDO în cauza Tocono și Profesorii Prometești c. Moldovei, din 26.07.2007, definitivă din 26.09.2007. [on line] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81193>
- Hotărârea CtEDO în cauza Piersack c. Belgiei, din 01.10.1982. [on line] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57557>
- Hotărârea CtEDO în cauza Findlay c. Marea Britanie, din 25 februarie 1996. În „Recueil des arrêts et décisions”, Conseil de l’Europe, Greffe de la Cour”, 1997 – I, paragraful 77.
- Hotărârea CtEDO în cauza Campbell și Fell c. Marea Britanie, 1984, § 76. [on line] Disponibil: <http://jurisprudentacedo.com/>
- Hotărârea CtEDO în cauza Vasilescu c. România din 22.05.1998, par 41. [on line] Disponibil: http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/89 (vizitat: 18.04.2019)
- Hotărârea CtEDO în cauza Altay c. Turcia din 22 mai 2001. [on line] Disponibilă: <http://jurisprudentacedo.com/Altay-c.-Turcia-DREPTUL-LA-UN-PROCES-ECHITABIL.-CONDITIA-JUDECARII-CAUZEI-DE-UN-MAGISTRAT-INDEPENDENT-SI-IMPARTIAL.html> (vizitat:18.04.2019)
- Hotărârea CtEDO în cauza Sovtransavto Holding c. Ucraina din 25 iulie 2002, cererea nr. 48553/1999. [on line] Disponibil: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sovtransavto-xolding-protiv-ukrainy-postano>
- vlenie-evropejskogo-suda (vizitat: 18.04.2019)
- Hotărârea CtEDO în cauza Chevrol c. Franței din 13 februarie 2003. [on line] Disponibilă: <http://jurisprudentacedo.com/Chevrol-c.-Franta-Dreptul-la-un-proces-echitabil.-Judecarea-cauzei-de-o-instanta-judecătoreasca.-Plenitudine-de-jurisdictie.html> (vizitat:18.04.2019)
- Legea privind statutul judecătorului: nr.544-XIII din 20.07.95. Monitorul Oficial al R.M. nr.59-60/664 din 26.10.1995.
- Legea privind organizarea judecătorească: nr.514-XIII din 06.07.95. Monitorul Oficial al R.M. nr.58/641 din 19.10.1995.
- Legea privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor: nr. 154 din 5 iulie 2012. Monitorul Oficial al RM nr.190-192 din 14.09.2012.
- Muraru I., Tănăsescu E.S. Drept constituțional și instituții politice. Vol. II. Ediția a 13-a. București: C.H. Beck, 2009. 304 p.
- Renucci J. F. Tratat de drept european al drepturilor omului. București: Hamangiu, 2009. 1115 p.
- Standardele Minime de Independență Judiciară, adoptate de International Bar Association în 1982, la New Delhi. Disponibil: <http://www.ibanet.org>.
- Ungur L. Biroul de informare și relații publice din structura instanțelor judecătorești și a parchetelor de pe lângă acestea. În: Fiat Justitia, 2009, nr.2, p.8-28
- Zaporojan V. Procedura ridicării excepției de neconstituționalitate în instanțele de judecată. În: Manualul judecătorului pentru cause civile, ediția a 2-a. Chișinău, 2013, p.411-432.

Igor BĂCU,
phd student
of the Doctoral School in Law,
Political and Administrative
Sciences
of the Consortium of educational
institutions
AESM and the UEPES